

ADALET VE HUKUK FELSEFESİ

Veli BALOĞLU *

Özet: Adalet, üzerinde yüzyıllardır tartışılan fakat görüş birliği bulunamayan göreceli bir kavramdır. Filozoflar eski çağlardan beri adaletin gerçekleşmesi için çeşitli fikirler ortaya atmışlardır.

Adalet toplumu düzenleyen hukukun temel ilkesidir. Adaletin gerçekleşmesi için hukukçulara bu kavramın çok iyi verilmesi gerekmektedir.

Hukukçuda hukuk nosyonunun oluşturulmasında, hukukçunun hakkaniyetli davranmasında aldığı hukuk felsefesi eğitimi çok önemlidir. Hukuk felsefesiyle, adaleti gerçekleştirme adına, hukuki düşünce öğrenilir.

Toplumun mihenk taşı olan adalet toplumsal huzuru sağlar, adalet güvendir. Bir memur, bir doktor, bir mühendis hatalı bir uygulama yaptığında yargı adaleti tesis eder. Fakat ya adalet makamı yanlış bir karar verirse işte o zaman bunun sonuçları çok ağır olur. O zaman tuzun koktuğu andır ve adalete güven sarsılır. Bunun içindir ki adalet çok önemli ve mülkün temelidir.

Hukuk felsefesinin temel disiplinleri, muhakeme yeteğini geliştirir. Örneğin dağıtıcı adalet kavramını içselleştirebilen bir hakim hakkaniyete uygun kararlar verir ve böylece adalet gerçekleştirilir.

Anahtar Sözcükler: Adalet, Hukuk Nosyonu, Eğitim, Hakkaniyet, Felsefe

---

* Gaziantep Üniversitesi Hukuk Fakültesi 2. Sınıf

ADALET VE HUKUK FELSEFESİ

Giriş

Toplumsal yaşamın adil ve huzurlu bir yapıya kavuşturulması hukukun bir bütün olarak egemen kılınmasıyla mümkündür. Hukukun temel ilkelerinin detaylarına inilip toplum hizmetine sunulması en çok hukuk felsefesi disiplinine düşmektedir. Hukuk eğitim ve öğretiminin sağlıklı ve verimli bir biçimde yapılabilmesi, bu konudaki temel kavrayış ve yaklaşımın netleştirilip genel kabul görmesiyle mümkündür (Gürbüz, 2009:36)

HUKUK FELSEFESİ

Çeşitli tanımlar:

Del Vecchio'ya göre:

-Hukuk felsefesi, hukukun mantıksal bütünlüğü içinde tanımlayan, tarihsel gelişimin ana hatlarını araştıran ve saf akıldan çıkan adalet düşüncesiyle hukuku değerlendiren disiplindir.

Alf Ross'a göre:

-Hukuk felsefesi, hukukun mahiyetini belirlemek veya hukuk kavramını açıklamak; kanun ve yaptırım sorunlarını incelemekle yükümlüdür.

Hukuk felsefesi aynı zamanda hukukun amacının açıklanması sorunlarıyla da uğraşır. Dolayısıyla hukukun amacı olan adalet ilkesini inceler. Bu incelemede toplumsal 'iyi' olan adaletle, bireysel 'iyi' olan ahlak arasındaki ilişkiler de göz önünde bulundurulmalıdır.

Radbruch'a göre:

Hukuk felsefesi, hukuksal değerleri belirtme amacına yönelmelidir. Hukuk felsefesinin temel konusu, hukukun amacı ve sorunudur.

Hukuk felsefesi, hukukun kaynağı ve evrimi; hukuk kurallarının oluşum ve gelişiminde etkili olan toplumsal faktörleri ve hukukla toplum arasındaki ilişkileri inceler. (Güriz, 2003:8-10)

Tüm bu hukuk felsefesi tanımlarında hukuk, devlet ve adalet kavramları ilişkilidir. Hukuk felsefesini bu görüşler etrafında şöyle tanımlayabiliriz: Hukuk felsefesi hukukun mahiyetini inceler, son amacını araştırır, hukukun kaynağı ve evrimi sorunlarıyla ilgili araştırmalar yapar.

Hukuk Felsefesinin Önemi

M. Ville'ye göre hukuk felsefesi kurucu, mimari bir bilimdir. Nasıl bir evin yapılmasında önce mimar planı çizerse; hukukta da hukuk felsefesi hukuk düzenlerinin ana planlarını çizer. Ev yapılırken mühendisler, ustalar, kalfalar malzemeleri bir araya getirerek evi inşa ederler. Hukukta da hukuk felsefesi hukuk düzeninin planını çizerek kanun koyucuya verir. Burada siyaset ve siyaset felsefesi de gündeme gelir. Bu plan çizilirken çağdaş değer yargıları, kültür, insanlık

değerleri, özgürlük ve eşitlik anayasadan kanuna, oradan da tüzük, yönetmelik ve kararnamelere geçer.

Hukuk felsefesi böylece hukuku tümel olarak ele alır, onu inceler ve yönlendirir. Hukukun itici güçleri, sosyal gerçeklik o toplumun dünya görüşleriyle birleşip hukuk olur. O dünya görüşüne bağlı bir adalet anlayışı mevcuttur. O halde adalet değeri toplumun hukukunu etkileyecektir. (Öktem, Türkbağ, 2009:49)

Hukuk felsefesinin pratik yaşamda ve uygulamada da önemi büyüktür.

Hukukçu, içinde yaşadığı hukuk kavramının mahiyetini bilmezse basit bir hukuk teknisyenidir. Adeta robottan ibarettir. Nasıl elektrik donanımını yapan elektrik teknisyeni, elektriğe egemen fizik ve kimya kurallarını bilmiyorsa, fizikçi ve kimyacı değilse, hukuk felsefesini bilmeyen bir uygulayıcı da bir hukuk teknisyenidir, hukukçu değildir. Nitekim hukuk teknisyeni-hukukçu ayrımını vurgulamak içindir ki adalet yüksek okulları açılmış ve adliye teşkilatının çeşitli yerlerinde görev almak üzere hukuk teknisyenleri, katipler yetiştirme yoluna gidilmiştir. Bir ülkede yürürlükte bulunan hukuk normlarının içerik bakımından araştırmasını yapanlar örf ve adetlerle, politikayla, ahlakla kesiştiği noktaları bilenler gerçek hukukçu ve politika bilimcileridir. O halde gerçek hukukçu ve politika bilimcisi hukukun ne olduğunu, mahiyetini bilecek; toplumda yürürlükte olan örf ve adet, din, ahlak kurallarından hukuku ayırt edecektir. (Öktem, Türkbağ, 2009:50)

Hukuk felsefesiyle uğraşmanın bir başka pratik yararı da hukuk bilimi çalışmalarında hangi yöntemin saptanacağına belirlenmesi durumunda ortaya çıkar. (Aral, 1979:32)

Hukuk kurallarının olaylara uygulanmasında neden sonuç ilişkisi yerine olması gereken (sollen) uygulanır. Fizik, kimya gibi doğa bilimlerinde nedensellik genel geçerdir. Örneğin asit ve baz tepkimelerinin sonunda her zaman tuz ve su oluşur. Ama hukuk sosyal olayların sonucudur, nedeni sosyal olaylar olsa dahi her zaman aynı sonuç ortaya çıkmaz. Bu nedenle var olan bir hukuk kuralına uyulup uyulmadığına bakılır. Uyulmamışsa kişiye yaptırım uygulanır.

Hukukçu kuralları iyi bilecek ve tüm dengelim anlayışı içinde hukuk kuralını olaya uygulayacaktır.

Hukukçu, şeytanın avukatı olmayacak, insanlık ve adalet uğruna çaba gösterecektir. Hukukçu bilimsel bir yöntemle, kültür, ve felsefeyle hukuk normlarını tartıp değerlendirecektir. Hukukçu çağdaş değerlerin aklın, mantığın, felsefenin, kültürün bakış açısı içinde hukuk düzeniyle sosyal gerçeklik arasındaki bağı saptayacak, normların gerçek adalet değerine uygun olup olmadığının incelenmesi hukukçular için kaçınılmaz bir ödevdir.

Çağımızın deneyleri açıkça ortaya koymuştur ki hukuk olarak yürürlükte olan şeyin gerçekten de hukuk olup olmadığını sormayab, hukuku yalnız fiili bir

şey,kanun koyucu ve toplum tarafından önceden verilmiş bir olgu olarak kabul eden hukukçu mesleğini gereği gibi yapmamakta,mesleğinde yanılmaktadır.(Aral,1979:134)

Hukuk felsefesi adalet kavramının mahiyetini,içerik ve kapsamını;adalete uygun olan davranışın ne olduğunu metodolojik bir biçimde araştırmak zorundadır.

Hukuk Felsefesi ile Hukuk Dogmatığı İlişkisi

Dogmatik hukuk bilimi bir toplumda düzenin sağlanması için kayıtsız,şartsız uyulması gereken kuralları inceler.Bunlar yürürlükteki hukuk kuralları,yani mevzuattır.Uyulması,düzenin sağlanması bakımından zorunludur;ama yanlış veya doğruluğu esasında eleştiri yapmak demokratik hukuk düzenleri bakımından kaçınılmazdır.

Sokrates gençleri kötü ola yöneltme suçundan pek de adil olmayan bir mahkeme tarafından yargılanıp,ölüme mahkum edilir.Dostları onu kurtarmayı planlar ve bunda başarılı olacakları kesindir.Sokrates hapisshaneden kaçmayı reddeder ve baldıran otunun zehrini içerek ölür.Ona göre en adaletsiz yasa bile asgari adalet içeren düzeni ifade eder.Düzen adaletsiz olsa da uymak zorundayız.Uyulmadığı takdirde toplumda kargaşa başlar;kargaşanın olduğu yerde de adaletten söz etmemiz olanaksızdır.

Dogma sözcüğünün getirdiği olumsuz anlama dikkat etmemiz gerekir.Hukuka kayıtsız,şartsız uyacağız ama onu anlamaya çalışıp kavrarken kuşkusuz eleştirimizi yapacağız;çelişkileri ve boşlukları saptayıp dolduracak,kusurları yok edip anlaşılır hale getireceğiz.(Aral,1979:136)

Burada hukuk felsefesi ve hukuk dogmatığı arasında yakın bir ilişki vardır.Yorumu yapanın yaşam felsefesi önemli rol oynayacaktır.Örneğin bir hukuk kuralını yorumlarken adalet değerine ağırlık veren hukukçu,soruna adalet açısından bakarak bir yorum getirecektir.Yasanın konduğu dönemin adalet anlayışını deyimleyen normu çağdaştırıp öyle yorumlayacaktır.

Hukuk felsefesi yalnız hukukun meydana gelmesi olayında değil,uygulanması sırasında da hukuk dogmatığının başvurduğu bir bilim dalıdır.(Öktem,Türkbağ,2009:53)

Hukuk felsefesini incelerken hukuk tarihi ile ilişkisi de göz ardı edilmemelidir.Çünkü bugünkü hukukumuzu anlamak,onun tarihsel süreç içinde geçirdiği evrim ve gelişmeyi bilmekle olanaklıdır.Bugünkü pozitif,yürürlükteki hukukun daha iyi anlaşılması tarihsel bakış içinde daha rasyonel olur.Çünkü bütün hukuk bir oluş içerisinde bulunur;bugünkü hukuk geçmişin hukukundan geleceğin hukukuna geçiştir.(Aral,1979:126)

Hukuk felsefesinin ahlakla da ilişkisi vardır.Bu ilişki adalet kavramının ahlaktaki iyi kavramıyla olan bağından kaynaklanır.Hukukun gerçekleştirmek istediği ortam ahlaken iyidir.

Doğal Hukuk Düşüncesi

Tarihin ilk dönemlerinden itibaren insanlık pozitif,yürürlükteki hukukun ötesinde ve üstünde değişmez,salt,genel geçerliği haiz bir adalet peşinde koşmuştur.Bunun karşısında otorite ve egemen güçler hukukun ve adaletin kendi dünya görüşlerinden ibaret olduğunu ileri sürerek baskı yapmışlardır.(Çeçen,1981:10-11)

İdeal hukuk mücadelesi için yönetimi ele geçirme çabaları ise politika olgusunu doğurmuştur.Politika bir devlet felsefesine;devlet felsefesi de bir hukuk felsefesine bağlıdır.

Doğal hukuk okulunun temel ilkeleri doğuştan kazanılan haklar varsayımıdır.Bu haklar adalet kavramı içinde yer almakta ve eşitlik,özgürlük üzerine temellenmektedir.Adaletin içeriğini aslında eşitlik düşüncesi oluşturur.

ADALET

Adaletle İlgili Çeşitli Görüşler:

Adalet kavramının da ilk çağ filozoflarının düşüncelerinden itibaren insanın eylemlerini belirleyen hep moral yaniyla ilgili olarak irdelediğini yani insanın toplumsal düzlemde ortaya çıkan ahlaki davranışlarını belirleyen moral değerlerden;erdemlerden biri olarak görmekteyiz.Adaletin bu özelliğine doğal hukuk okulunun 17. Yüzyılda getirdiği öğretiyle doğuştan kazanılan ‘hak’ özelliği de eklenmiş ve 18. Yüzyıldan itibaren adalet kavramı hem sözleşmelerde hem de pozitif hukukla güvence altına alınan diğer özgürlük ve eşitlik hakları gibi insan hakları demetinde yerini almıştır.(Kale,2004:123)

Ünlü Romalı hukukçu Ulphio,adaleti herkese payına düşeni vermek konusunda sürekli olarak ve sonsuz şekilde çaba harcaması şeklinde nitelendirmiştir.Adaleti herkesin payına düşeni vermek olarak niteleyen bu yaklaşımın hukuk teorisinde sürekli bir etkinliğe sahip olduğu bilinmektedir.

Hollandalı hukukçu Grotius,adaleti ‘söze bağlılık’ formülünde değerlendirmiştir.

Hobbes da sözleşmeye uymamayı adaletsizlik saymıştır.Ancak ona göre,adaletin varlığının temel şartı toplumda güvenliğin ve düzenin sağlanmasıdır.Güvenliğin olmadığı toplum hayatında adaletten söz edilemez.

Kant da adalet le ilgili ‘Şerefli yaşa,kimseye zarar verme,herkese payına düşeni ver’ felsefesi hakimdir.

Herbert Spencer'in adalete bağılı olduğunu kabul ettiği temel değer eşitlik değil,hürriyettir.

Rousseau,adaletin temel niteliğinin karışıklık olduğunu ileri sürmüştür.

John Staurt Milli,adalet ve fayda kavramları arasında ilişki kurulmasından yanadır.

Karl Marx,adalet kavramının kapitalist düzendeki sömürünün bir maskesi olduğu görüşünü taşımıştır.

Stammeler,tabii hukuk kuralını adalete ölçü olarak öngörmüştür.

Del Vecchio'ya göre insan fizik ötesi niteliği ile adaletin çekirdeğidir.

Radbruch,adalet kavramının kültürel bir içeriğe sahip olduğu görüşündedir.

John Rawls'un adalet görüşü eşit hakka sahip olmayı öngörür.

Hans Kelsene göre adalet irrasyoneldir ve kişiden kişiye değişir.

(Güriz,2003:19-22)

Somut realiteden hareket eden adelet tanımlarının en önemlisi Aristo'nun yaptığı adalet tanımıdır.Adalet Aristo'ya göre eşitlik esasına dayandırılmalıdır.

Adaletin Türleri:

Aristo adaket tanımının temel direği eşitlik düşüncesidir.Eşitlik değişik görünümeler altında yaşamda gerçeklik kazanır.Bu görünümlere göre adalet değişik isimlerle karşımıza çıkar:

Dağıtıcı adalet,denkleştirici adalet,hakkaniyet ve sosyal adalet.

1-Denkletirici Adalet

Özellikle bireyler arası eşya,mal ve hizmetlerin değış tokuşunda uygulanır.Mal ve ediminin değerce eşitliğini ifade eder.

Eşitliğin bu biçimi herkese eşit olanın verilmesi formülünün uygulanması demektir.Bu tür adaletde veren ve alan eşit olmalı,taflardan biri diğerine üstünlük kurmamalıdır.Aksi halde başkasına ait bir şeye sahip olunur ve bu yüzden bozulan dengeyi sağlamak için tazminat ödenmesi,suçla ceza arasındaki denge hep denkleştirici adalet gereğidir.(Öktem,Türkbağ,2009,69)

2-Dağıtıcı Adalet

Denkleştirici adaletin düzenlediği konularda salt eşitlik,gerçek eşitlik olmayabilir.Örneğin,tazminat konusunda malın pazar fiyatına göre tazminatı saptamak adaletsiz olabilir.Malın kaybından dolayı mal sahibi değerin çok üstünde başka zararlara maruz kalmış olabilir.Bu da adaletsiz sonuçlar meydana getirir. Herkese eşit olanın verilmesi,herkesin eşit işleme tabi tutulması bazı durumlarda eşitliği ortadan kaldırmaktadır.Zengin fakir ayrımı yapmadan herkesten aynı oranda vergi alınması adaletsizliğin ta kendisidir.İnsanlara yetenek ve topluma katkıları oranında dünya nimetlerinden yararlanacakları bir hukuk düzeni sağlanmalıdır.

Suç ile ceza arasındaki denkleştirmede çeşitli faktörler ele alınarak ceza verilmelidir.Kusur,taksir vs. cezanın miktarının azaltılıp çoğaltılmasında belirleyici

faktörlerdir.Aynı suçu çok defa işleyen ile ilk defa işleyen arasında fark olmalıdır.Böylece dağıtma ile daha adil hukuk düzeni ortaya çıkacaktır.(Öktem,Türkbağ,2009,70)

3-Hakkaniyet

Nasfet,nesafet denkleştirici ve dağıtıcı adaletin eksikliklerini kapatır.Özellikle denkleştirici adalette kişilerin dış görünüşleri,genel durumları arasında eşitlik uygulanması söz konusudur.Fakat adalet insanların bireysel özelliklerinin göz önünde tutulmasını ister.Hakkaniyet,somut özellikler ve spesifik özellikler göz önünde tutularak adaletin uygulandığı eşitlik durumudur.Örneğin hakim denkleştirici adalet gereği cezayı verecektir.Dağıtıcı adalet gereği kusur,ihmal kasta göre alt ve üst sınırı saptayacaktır.Bununla da yetinmeyip suçlunun özel durumuna,cezaevinde kaldığı sürece ailesinin,çocuklarının psikolojik durumunu düşünüp hakkaniyeti uygulayacaktır.

Hakimin tek başına hakkaniyete dayalı karar vermesi de hukuk güvenliğine aykırıdır,keyfiliğe yol açar.Bu nedenle yasanın alt ve üst sınırları içinde hakimin takdir yetkisini kullanması,böylece hakkaniyet kuralını uygulaması zorunlu olan tek yoldur. (Öktem,Türkbağ,2009,71)

4-Sosyal Adalet

Sosyal gerçeklikteki değişiklikler; yani sosyal,ekonomik,teknik olgular eşitlik düşüncesine yeni boyutlar getirmiştir.

Özgürlük ve eşitlik doğal hukukun temel kavramlarıydı;ve herkes özgür ve eşit olduğuna göre bundan daha akla uygun bir toplumsal analiz ve kurum düşünülemezdi.Neredeyse dünya sorunsuz haldeydi ve herkes mutluydu. Teoriye dayalı tek yönlü açıklama;gelişen sosyal gerçeklik karşısında malesef yetersiz kalmıştır.Sanayi devrimi,çalışanlar kitlesini doğurdu.Fabrikalarda çalışabilmek için şehirlere göçler başladı.İşçi çok ,iş azdı.Arz talep prensibi etkili oldu.Karın tokluğuna,saatlerce çalışma toplum yaşamının genel durumu oluşturmuştu.Durumdan yararlanmak isteyen sanayiciler çok güç koşullar ileri sürerek sözleşme serbestisi çerçevesi içinde sorunları çözüyordu.Taraflar görünürde yasal olarak eşit ve özgürdü.

Oysa bu durumda çalışan kesim güçsüzdü ve eziliyordu.İşte sosyal adalet böyle bir zeminde ortaya çıktı.

İnsanlar dağıtıcı adaletle topluma katkısı oranında haklarını veriyordu fakat baştan itibaren geriden başlayan insanların topluma katkısı hep sınırlı olacaktı.Devlet güçsüzü,duruma müdahale edip güçlendirmeliydi.Böylece masada her iki taraf da eşit durumda olacaktır.Sosyal adalet grev,toplu sözleşme,asgari ücretin saptanması gibi konuları içermektedir. (Öktem,Türkbağ,2009,72)

Toplumsal Yaşamda Adalet

Sadece zulmün reddedilmesi deil,benzer durumların benzer muameleye tabi olması farklı durumlarda bulunanlara farklı muamele yapılması da adaletin gereği sayılmıştır.Örneğin,pratik yaşamda evli kadınlarla,bekar kadınların vergi bakımından farklı muameleye tabi tutulmasının,kamu hizmetlerine katılmada yabancı dil bilenlerin,yabancı dil bilmeyenlerden farklı muamele görmesinin,bir şirket sahibinin,normal bir memurdan daha çok vergi ödemesinin adaletsizlik olmadığı vurgulanmıştır.

Toplumda hukuk kurallarının,düzenli bir biçimde uygulanması ve sosyal bakımdan tatmin edici bir etkinliğe sahip olmasında adaletsizliğin olmaması dolayısıyla adalete uygunluğun gerçekleşmesi olarak değerlendirilebilir.Böyle bir uygulama adaletsizliğin bir biçimi olan keyfiliğin reddedilmesi anlamına gelmektedir.İnsana saygısızlık da adaletsizliktir.Çünkü insan,insan olduğu için saygıya layıktır.Ona saygısızlık da bir adaletsizlik biçimidir.

Hukuk uygulamasının taraf tutması,başka bir ifade ile tarafsızlıktan uzaklaşmak bir adaletsizlik örneğidir.Hakimin hukuk uygulamasında tarafsızlık ilkesine kesinlikle sadık kalmasının adaletsizliği önlemek bakımından büyük önem taşıdığı söylenebilir.Haklı bir nedene dayanmayan eşitsizlik ,adaletsizlikten başka bir şey değildir.(Güriz,2003:30)

Adaletin Sağlanması Hukuk Felsefesinin Önemi

İlk olarak etimolojik tahlil ile adalet nedir diye bakarsak Yunanca 'Dike' ve 'Dikaosune' Almanca 'Grechkeit',Fransızca ve İngilizce 'Justice' kelimeleriyle karşılığını bulan adalet kavramı Türkçeye Arapça 'Adl' kökünden gelmiştir. (Akarsu,1975:Adalet md.)

Kelime anlamı itibariyle 'tüze'dir;herkesin kanunca tanınmış olan hakkını vermek bu hakka ilişmemek ilkesidir.(Kale,2004:131) Adalet üzerinde kesin bir tanım oluşturmak zordur.Zamana,mekana,siyasal ve sosyal etmenlere göre değişebilmektedir.

Felsefe,insanın düşüncelerinin derinliklerine inen bir bilim dalıdır.Felsefenin sanat felsefesi,tıp felsefesi,hukuk felsefesi gibi birçok bölümü vardır.Felsefenin en önemli kolu hukuk felsefesidir.

Hukuk felsefesinin temel ödevi hukukun özü, onun oluş biçimi, bağlayıcılığının dayanağı ve evrensel hukuk değerlerinin belirlenimi gibi temel sorunlarla ilgili araştırma ve çözümlenmelerde bulunmasıdır. Hukukun özünün ne olduğu biçimindeki soruya verilen değişik yanıtlar, gerçekte hukukun farklı boyutları üzerinde yoğunlaşmanın getirdiği değişik bakış açılarından başka bir şey değildir. Hukukun kaynağı, gelişimi, işlevi ve amacı gibi konular; genel, soyut ve gerçekliğin çok ötesinde sorunlar olarak görünseler de gerçekte bu genellemeler ve soyutlamalardır ki; hukukçulara hukuksal sorunların çözümlenmesinde önderlik eder ve hukuksal düşünceyi yönlendirirler. (Gürbüz, 2009:37)

Hukukun amaçlarıyla ilgilenen hukuk teorilerinin aynı zamanda filozofik bir boyutu vardır. Çünkü felsefe insanın düşüncelerini sistematize eden bir çabadır. Hukuk teorisyenlerinin aynı zamanda filozof oluşu bunun bir kantıdır. (Chambers's Encyclopedia, 1964:443)

Felsefeden yaşamın her anında önemlidir. Felsefeden nasiplenmemiş bir kimse dogmatik düşüncelerinin kölesidir. Kalıplaşmış, toplumun kendisine empoze ettiği düşüncelerin dışına çıkamaz ve muhakeme yeteneğini kaybeder. Adaletin sağlanmasında felsefenin rolü hayatidir.

Hukuk Felsefesi Eğitiminin Hukuk ve Hukukçu Açısından Önemi

Yapılan araştırmalar felsefeyi belirli düzeyde öğrenenlerin hukuk uygulaması gibi analitik yetiler gerektiren meslekler ve sınavlarda olağanüstü başarılı olduklarını göstermiştir. (www.miami.edu/phi/u_whyphi.htm)

Hukuk felsefesi eğitimi, hukuk nosyonunun oluşmasında da büyük pay sahibidir. Hukuk eğitimiyle birlikte hukuki düşünce oluşmaya başlar. Günlük yaşamda meydana gelen olaylara hukukçu gözüyle değerlendirilir. Zamanla sağlam temelli bir hukuk nosyonu oluşur.

Hukuk felsefesinin en önemli görevlerinden biri de soyut olan adalet kavramına içeriksel ilkeler sağlamak yolunda çaba harcamak olduğunda kuşku yoktur. Hukuk nosyonunun adalet üzerine şekillenmesi çok önemlidir. Çünkü adalet hukukun en temel ve belirleyici kavramıdır. Adalet özümsemmeden yapılan bir hukuk eğitimi kendinden beklenen sonucu amacı veremez. Hukuk sadece kurallardan oluşan madde bir oldu olarak kalır. Adaletin gerçekleşmesi için hukukun yalnız bir fiili gerçeklikten öte bir anlama sahip olduğu anlaşılmalıdır.

Hukuk felsefesinde hukukçu; çağdaş evrensel değerler bakış açısı çerçevesinde hukuk düzeni ile toplumsal gerçeklik arasındaki ilişki ve etkileşimin ortaya çıkarılarak, hukuk normlarının gerçek adalet değerine yani evrensel hukuk değerlerine uygun olup olmadığının araştırılması gereği üzerinde yoğunlaşmak durumundadır. (Gürbüz, 2009:38) Bu konuda hukuk eğitiminde adalet bilgisi ve donanımına sahip olunması yönünde büyük çaba sarf edilmelidir.

Hukuk felsefesinde malumatın üzerine çok düşülmemelidir.Malumatı bilmek hukukçuya meslek hayatında çok şey kazandırmaz,önemli olan düşüncelere yoğunlaşmaktır.Hukukçuya asıl gerekli olan pratik hayatta fayda sağlayacak bilgilerdir.İleride adalet tesis edecek bir hukukçunun, hukuk eğitimiyle adalet kavramını özümseyip,bunu mesleğinde uygulaması gerekmektedir.

Sonuç

İnsan,düşünen felsefe yapabilen bir varlıktır.Düşünerek adaleti gerçekleştirebilir.Hayvanlar düşünemez,felsefe yapamaz,dolayısıyla hayvanlar aleminde adalet kavramı yoktur.

Felsefe düşünce dünyamızı geliştirerek,olaylara daha geniş bir çerçeveden bakmamızı sağlar.Bir hakim önüne gelen bir davada sadece maddi kuralı uygulayarak hüküm vermez.Zaten her olaya da ayrı kural koymak mümkün değildir.Düşünerek olayı inceler ve uygun olan normu uygular ve bu andan itibaren felsefe devreye girer.Ancak böylelikle adalet,hakkaniyet sağlanmış olur.Yani adaletin gerçekleşmesinde hukuk felsefesi olmazsa olmazdır.

KAYNAKÇA

Kitap:

-Öktem,N.-Türkbağ,A.(2009).Felsefe,Sosyoloji,Hukuk ve Devlet.İstanbul.Der Yayınları

-Aral,V.(1979).Hukuk ve Hukuk Bilimi Üzerine.İstanbul.İÜHF Yayını

Sözlük:

-Akarsu,B.(1975).Felsefi Terimler Sözlüğü,Ankara:TDK Yayınları.

-Chambers's Encyclopedia.(1964). Vol. VII,London: George Newness Ltd.

Makale:

-Gürbüz,A.(2009).

Hukukun Etik Değer Boyutunun Kavranmasının Hukuk Eğitim ve Öğreniminin Verimliliği Açısından Önemi, 1-5.

Bildiri:

-Güriz,A.(2003).Adalet Kavramı Üzerine,Felsefe Günleri 9-12 Ekim 2003,Muğla

-Kale,N.(2004). Platon'dan Günümüze Adalet Kavramı,Hukuka Felsefi ve Sosyolojik Bakışlar-2, 7-11 Eylül 2004,İstanbul.

Online makale:

-http://www.miami.edu/phi/u_whyphi.htm